

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒARTY МИНИСТРЛІГІНІҢ
«БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ» РММ

«NEGESH INTERNATIONAL» МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДЫҢ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ КЕШЕНІ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІ ІС БАСҚАРМАСЫ МЕДИЦИНАЛЫҚ
ОРТАЛЫҒЫНЫҢ «ҚАРЛЫҒАШ» БАЛАБАҚШАСЫ» РММ

«ABADAN» БАЛАБАҚШАСЫ ЖӘНЕ ОТБАСЫЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

ЦИФРЛЫҚ ҚОҒАМ ЖАҒДАЙЫНДА МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМУЫ ПРОЦЕСІНДЕ ДАҒДЫЛАРДЫ КІРІКТІРУ: МӘСЕЛЕЛЕР, ШЕШІМДЕР ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ

*Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары
13 маусым 2025 жыл*

ИНТЕГРАЦИЯ НАВЫКОВ В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОГО ОБЩЕСТВА: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

*Материалы международной научно-практической конференции
13 июня 2025 года*

Астана, 2025

Редакция құрамы:

Жиенбаева Сайра Нагашибаевна – п.ғ.д., профессор, Педагогика кафедрасы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Жумабекова Фатима Ниязбековна - п.ғ.к., профессор, Педагогика кафедрасы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Сағалиева Жанар Каукербековна– п.ғ.к., доцент, ҚР оқу-ағарту министрлігі Балаларды ерте дамыту институты, ғылыми қызметкер

Адамова Манара Елекенқызы – п.ғ.м., ҚР Оқу –ағарту министрлігі, Мектепке дейінгі білім беру департаментінің басшысы

Ерманова Мария Наятқызы – п.ғ.м., ҚР оқу-ағарту министрлігі Балаларды ерте дамыту институтының директоры

Тезекова Орынтай – Педагогика және психология білім беру бағдарламасының 3-курс Phd докторанты, Педагогика кафедрасы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

УДК 373.2
ББК 74.100
Ц42

«Цифрлық қоғам жағдайында мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту процесінде дағдыларды кіріктіру: мәселелер, шешімдер және келешегі» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинақтары»: - Астана, «Бика» баспасы, 2025.- 516 б.

ISBN 978-601-7075-63-7

«Цифрлық қоғам жағдайында мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту процесінде дағдыларды кіріктіру: мәселелер, шешімдер және келешегі» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының жинағында (AP19677736 «Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытудың ғылыми-педагогикалық негіздері»" гранттық қаржыландыру ғылыми жобасын іске асыру аясында) мектепке дейінгі балалардың сөйлеуін дамытудың өзекті мәселелері бойынша ғалымдардың, магистранттар, докторанттар, жас ғалымдар, практиктердің ғылыми және практикалық тәжірибелеріне байланысты мақалалары жинақталған.

© «Бика» баспасы Астана, 2025

Сурет 3 Мультипликация арқылы ересек топ балаларының кітапқа қызығушылығын қалыптасуы бойынша бақылау және эксперименттік топтардың кітапқа қызығушылығының қалыптасу деңгейлері (пайыз есебімен%)

Қорытынды. Мультипликация арқылы кітапқа қызығушылық бағыттарын игеруде орта даму деңгейі бар балалар 52% көрсетті. Демек орта топ балалар саны 10% өсті.

Сапалық талдау нәтижелері жүргізілген жұмыстар оң нәтиже берді, көркем әдебиетке деген қызығушылықтың даму деңгейі оңды өзгерді. Балалар белгілі бір шығарманы тыңдауға деген ынтасын жиі білдіре бастады және қабылдау процесіне оңай қатысады. Мәтінді талдауға байланысты ересектердің сұрақтарына ықыласпен жауап беру. Олар көркем шығарма мәтіні бойынша ойын ойнағанды ұнатады, сюжетті жаңғыртуда және кейіпкерлердің образдарын жасауда шығармашылық бастама көрсетеді. Олар шығарманың әдеби бейнесі мен сюжетін басқа іс-әрекет түрлерінде пайдаланады.

Пайданылған әдебиеттер тізім

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы»: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235>
2. Алексеева М.М., Яшина В.И. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников. - М. 1997. - С.3
3. Велинский, Д.В. Технология процесса производства мультфильмов в техниках перекладки [Текст]: Методическое пособие / Д.В.Велинский. – 2-е изд., исп. и доп.: Новосибирск, 2011. – 41с.
4. Стюарт, Ю.В. Становление художественно-эстетической компетенции детей старшего дошкольного возраста [Текст]: автореферат диссертации кандидата педагогических. наук: 13.00.02 / Ю.В. Стюарт. – Челябинск, 2012. – 15 с.
5. "Твоя книга:сборник для чтения в семье и в детском саду" Для детей трех-пяти лет Сост. Н.Карпинская и П.Дымшиц М.: Детская литература 1968.
6. Развитие интереса к чтению младших школьников [Текст] / И. И. Николаева, Н. С. Кучерова // Наука и современность. – 2012. – № 16. – С. 159-163.
7. Мартынова, Е. Н. Развитие интереса к чтению книг у детей в процессе обучения [Текст] / Е. Н. Мартынова // Ярославский педагогический вестник.
8. Баймұратова Б. «Балабақшадағы даярлық топ балаларының тілін дамыту», Алматы «Мектеп» 1984 ж
9. Меңжанова А.К «Балаларды көркем шығарма туындылары арқылы адамгершілікке тәрбиелеу».- Алматы 1991
10. Б.Бакреденова «Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту әдістемесі» құралы.
11. Жиенбаева С.Н. Сәби шақтағы балалардың сөздік қорын дамытудың педагогикалық шарттары. Gumilyov Journal of Pedagogy 2025, №1 (150) 193-214 66 ISSN: 3080-1710
12. Метербаева К.М Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту әдістемесі.- Алматы, 2023
13. Больгерт Н. Мультстудия Пластилин / Н. Больгерт, С. Больгерт. – М.: Издательство Робинс, 2012. – 66 с.
14. Gomes Carneir C., De Velo Bezerra F., Oste G., Cremonezi G., Reis T. A., Graziano G. O. Study on the Alpha Generation and the reflections of its behavior in the organizational environment // Quest Journals. Journal of Research in Humanities and Social Science. 2018. Vol. 5, no. 6. P. 9–19
15. Филиппова О.Н. Мультипликация как средство развития диалогической и монологической речи детей дошкольного возраста // Современный ученый : электрон. журн. – 2023. – № 2. – С. 13-16

РЕЖИССЕРЛІК ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ БАЙЛАНЫСТЫРЫП СӨЙЛЕУІН ДАМУ

Жумадилова Акмарал Нурмагамбетовна
педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы

Zhumadilova_an@mail.ru

Даулетқызы Аңсаған

"БВ01201 Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту"
Білім беру бағдарламасының 3-курс студенті

Андатпа. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балаларда байланыстырып сөйлеуді дамытудың тиімді әдісі ретінде режиссерлік ойынын қолданудың теориялық аспектілері мен әдістемелік ұсыныстары қарастырылады. Бұл әдістеменің сөйлеуді дамытуға әсер ету механизмдері талданады, балалардың сөйлеу әрекетін белсендіруге бағытталған ойын тапсырмалары мен педагогикалық әдістердің мысалдары келтірілген. Мұндай ойындарды ұйымдастыруда және өткізуде педагогтің рөліне, сондай-ақ мектеп жасына дейінгі балалардың жалпы сөйлеу дамуының контекстінде олардың тиімділігін бағалауға ерекше назар аударылады.

Кілт сөздер. Режиссерлік ойын, байланыстырып сөйлеу, қарым-қатынас, мектеп жасына дейінгі бала

Байланыстырып сөйлеу мектеп жасына дейінгі баланың дамуында маңызды рөл атқарады, өйткені ол басқалармен сәтті қарым-қатынасты қамтамасыз етіп қана қоймай, одан әрі білім алу үшін негіз қалыптастырады. Мектепке дейінгі жастағы сөйлеуді дамыту білім беру процесінің басым міндеті болып табылады, өйткені дәл осы кезеңде коммуникативті дағдылар қалыптасады, сөздік қоры байытылады, сөйлеудің грамматикалық құрылымы жетілдіріледі және логикалық және дәйекті түрде ойлау қабілеті дамиды [1]. Баланың болашақ оқу іс-әрекетінің сәттілігі, оның қоғамға бейімделуі, сондай-ақ есте сақтау, ойлау, қиял және зейін сияқты танымдық қабілеттердің қалыптасуы сөйлеудің даму деңгейіне байланысты.

Заманауи педагогикалық технологиялар балалардың сөйлеуін дамытуға ықпал ететін көптеген әдістер мен тәсілдерді ұсынады, олардың арасында ойын қызметі ерекше орын алады. Ойын мектеп жасына дейінгі балалардың жетекші іс-әрекеті болып табылады, өйткені ойын арқылы бала қоршаған әлемді таниды, жаңа ұғымдарды игереді, шығармашылық қабілеттері мен қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Модельдеу элементтерін, символдық бейнені, рөлдік ойын мен тәуелсіз шығармашылық әрекетті біріктіретін режиссерлік ойыны ерекше қызығушылық тудырады.

Режиссерлік ойыны мынада: бала жазықтықта объектілердің, кейіпкерлердің және оқиғалардың схемалық бейнелерін жасай отырып (мысалы, қағаз парағында, планшетте немесе құм жәшігінде) сюжетті қалыптастырады және оны сөйлеу түрінде қайталайды. Сонымен бірге ол суретші ретінде ғана емес, сонымен бірге баяндаушы ретінде де әрекет етеді, өз әрекеттерін түсіндіреді, диалог ойлап табады және не болып жатқанын сипаттайды. Мұндай процесс біртұтас сөйлеуді дамытуға, сөздік қорын байытуға, логикалық және кеңістіктік ойлауды қалыптастыруға ықпал етеді, сонымен қатар қиял мен шығармашылықты ынталандырады [2].

Маңызды аспект - режиссер сызба ойыны табиғи және кездейсоқ сөйлеу қарым-қатынасына жағдай жасайды, өйткені балалар өздері бейнелеген нәрселер туралы әңгімелейді, сюжетке әртүрлі кейіпкерлерді қосады, олармен өзара әрекеттеседі және баяндау дағдыларын дамытады. Бұл әсіресе сөйлеу қабілеті бұзылған балаларға қатысты, өйткені жұмыстың бұл түрі ұялшақтықты жеңуге көмектеседі, сөйлеуді белсендіреді және оның тегістігі мен мәнерлілігін дамытуға көмектеседі [3].

Педагогикалық практикада режиссерлік ойынын жеке және топтық жұмыста қолдануға болады, бұл әр баланың сөйлеу дамуының деңгейін ескеруге және диалогтық және монологиялық сөйлеудің дамуына ықпал ететін жағдайларды жасауға мүмкіндік береді. Педагогтің балалардың ойын әрекеттерін сауатты бағыттауы, олардың сөздерін құрылымдауға, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін енгізуге көмектесуі, сондай-ақ логикалық тұрғыдан аяқталған сөздердің құрылысын үйретуі маңызды [2, 4].

Зерттеу әдістері мен материалдар. Зерттеу мектеп жасына дейінгі балаларда когерентті сөйлеудің дамуына режиссерлік ойынның әсерін бағалау үшін теориялық және эмпирикалық әдістерді қолданды. Ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау балалардың сөйлеу дамуының теориялық аспектілерін зерттеуге, сондай-ақ педагогикалық практикада қолданылатын тиімді ойын технологияларын анықтауға көмектесті.

Бақылау әдісі ойын әрекеті процесінде балалардың сөйлеу белсенділігіндегі өзгерістерді тіркеуге, олардың сөздік қорының даму динамикасын, сөздердің грамматикалық дұрыстығын, сөйлеудің логикасы мен үйлесімділігін анықтауға мүмкіндік берді. Зерттеудің маңызды кезеңі педагогикалық эксперимент болды, оған анықтау, қалыптастыру және бақылау кезеңдері кірді. Эксперимент барысында сөйлеуді дамыту деңгейін диагностикалау, режиссерлік ойында сызу әдісін қолдана отырып ұйымдастырылған әрекеттерді өткізу және оның тиімділігін кейіннен бағалау жүргізілді.

Әңгімелесу әдісі балалардың сөйлеу мүмкіндіктерін диалогтық және монологиялық түрде зерттеуге бағытталған. Режиссерлік ойын процесінде жасалған балалар жұмысын талдау, баяндау дағдыларының қалыптасу деңгейін және тұжырымдардың логикалық құрылысын бағалауға мүмкіндік берді. Алынған деректерді объективті түсіндіру үшін ұсынылған әдістеменің тиімділігін анықтауға мүмкіндік беретін статистикалық талдау қолданылды.

Зерттеудің материалдық базасы балалардың режиссерлік ойын процесіне белсенді қатысуына ықпал ететін түрлі құралдар болды. Диаграммалық кескіндерді жасау үшін қағаз, қарындаштар, маркерлер пайдаланылды, ал құмды планшеттер сюжеттерді модельдеуге көмектесті. Сондай-ақ, жұмыста интерактивті тақталар мен цифрлық сурет планшеттері, сөйлеу белсенділігін ынталандыру үшін заттар мен кейіпкерлердің суреттері бар карталар қолданылды. Ойын технологиялары арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың үйлесімді сөйлеуін дамытуға бағытталған педагогдерге арналған нұсқаулықтар мен ұсыныстар маңызды рөл атқарды [4, 5].

Әр түрлі әдістер мен материалдарды қамтитын кешенді тәсілді қолдану режиссерлік ойынының мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дамуына әсерін жан-жақты зерттеуге, сондай-ақ оны білім беру практикасында кеңінен қолдану мүмкіндігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Талдау мен зерттеу нәтижелері. Жүргізілген зерттеу режиссерлік ойынының мектепке дейінгі жастағы балалардың байланыстырып сөйлеу дағдысын дамытуға оң әсерін тигізетінін көрсетті. Әдістемені қолданудың алдында және кейінгі кезеңдерінде жүргізілген салыстырмалы талдау балалардың сөздік қорының кеңеюін, грамматикалық құрылымының жақсаруын, ойды логикалық әрі жүйелі түрде баяндау қабілетінің дамуын және сөйлеу мәнерлілігінің артуын анықтады.

Анықтау эксперименті кезеңде балалардың байланыстырып сөйлеу деңгейін анықтау мақсатында бастапқы диагностика жүргізілді. Бұл кезеңде балаларға шағын мәтіндерді мазмұндау, суреттер тізбегі бойынша әңгіме құрастыру, педагогпен диалог жүргізу және ұсынылған схемаларға сүйене отырып, оқиға құру сияқты тапсырмалар берілді. Алынған нәтижелер көрсеткендей, балалардың көпшілігі байланыстырып сөйлеуде қиындықтарға тап болды. Олардың 70%-ында сөйлеу фрагменттелген, логикалық жүйелілік сақталмаған, ал сөздік қоры жеткіліксіз болды. Сонымен қатар, 60%-ға жуық бала өздігінен кеңейтілген сөйлемдер құруда қиындықтар көрді, ал интонациялық мәнерлілік төмен деңгейде қалды.

Қалыптастырушы кезеңде режиссерлік сызу ойыны әдістемесі енгізіліп, сөйлеу белсенділігін арттыруға бағытталған арнайы ұйымдастырылған әрекеттер ұйымдастырылды. Балалар түрлі сюжеттік-рөлдік ойындарға қатысып, оқиғалар мен кейіпкерлердің сызбаларын жасап, өз әрекеттерін түсіндіріп, әңгіме құру дағдыларын дамытты. Бұл жұмыстар балалардың сөйлеуге деген қызығушылығын арттырып, олардың сөздік қорын байытуға және грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдануға мүмкіндік берді. Ұйымдастырылған әрекет барысында балалар белсенділік танытып, ойын сюжеттерін өздігінен құруға, өз ойларын еркін білдіруге ынталы болды.

Бақылау кезеңінде балалардың сөйлеу дағдылары қайта бағаланды. Алынған нәтижелер әдістеменің тиімділігін дәлелдеді. Сөздік қоры жоғары деңгейдегі балалар саны 30%-дан 70%-ға дейін өсті, ал логикалық және жүйелі баяндау қабілеті бар балалар саны 35%-дан 80%-ға дейін артты. Грамматикалық жағынан дұрыс сөйлеу көрсеткіші 40%-дан 75%-ға дейін жақсарды. Өзіндік кеңейтілген әңгімелер құру қабілеті 25%-дан 65%-ға, сөйлеудің мәнерлілігі 30%-дан 72%-ға дейін жоғарылады.

Кесте 1. Балалардың байланыстырып сөйлеуін дамыту динамикасы

Бағалау критерийлері	Экспериментке дейін (%) есебімен)	Эксперименттен кейін (%) есебімен)
Сөздік қоры жоғары деңгейде	30%	70%
Грамматикалық жағынан дұрыс сөйлеу	40%	75%
Логикалық және жүйелі сөйлеу	35%	80%
Өзіндік кеңейтілген әңгіме құрастыру	25%	65%
Сөйлеу мәнерлілігі (интонация, сипаттау құралдарын қолдану)	30%	72%

Балалардың жеке ерекшеліктеріне талдау жүргізілді. Сөйлеу деңгейі бастапқыда төмен болған балаларда анағұрлым жоғары ілгерілеу байқалды. Олар диалогтарға белсене қатысып, ойын барысында ойларын еркін жеткізуге және өз пікірлерін анық білдіруге бейімделді. Ұйымдастырылған әрекет өткізу процесін бақылау барысында әдістеменің тек сөйлеуді ғана емес, сонымен қатар балалардың өзіне деген сенімділігін қалыптастыруға да көмектесетіні анықталды. Бұрын сөйлеуден қашқақтап жүрген балалар белсенділік танытып, өздерінің сызбалары мен ойларын тәрбиешілер мен құрдастарымен талқылауға қызығушылық білдірді. Бұл әдістеменің балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуға және әлеуметтенуіне оң ықпалын көрсетеді. Зерттеу барысында режиссерлік ойыны әдістемесінің тиімділігі тәрбиешінің балаларды бағыттау деңгейіне де тәуелді екені анықталды. Ең жоғары нәтиже педагог белсенді түрде ойын процесін ұйымдастырып, балаларға сұрақтар қойып, олардың сюжетін толықтыруға көмектескен топтарда байқалды.

Жүргізілген зерттеу режиссерлік ойынының мектепке дейінгі жастағы балалардың байланыстырып сөйлеуін дамытуда тиімді әдіс екенін дәлелдеді. Ол сөздік қорды байытуға, грамматикалық құрылымдарды жетілдіруге және ойды логикалық әрі жүйелі түрде баяндауға үйретуге ықпал етеді. Алынған нәтижелер бұл әдістемені мектепке дейінгі білім беру жүйесінде кеңінен қолдануды ұсынуға мүмкіндік береді.

Қорытынды. Жүргізілген зерттеу режиссерлік сызу ойынының мектепке дейінгі жастағы балалардың байланыстырып сөйлеуін дамытуда жоғары тиімділік көрсететінін дәлелдеді. Бұл әдістеме балалардың сөйлеу дағдыларын жетілдіруге, олардың сөздік қорын кеңейтуге, сөйлеудің грамматикалық дұрыстығын жақсартуға, ойды логикалық түрде жеткізу қабілетін қалыптастыруға және сөйлеудің мәнерлілігін арттыруға оң әсерін тигізді. Қорытынды, режиссерлік ойыны балалардың сөйлеу әрекетін дамытудың инновациялық және тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Оның көмегімен балалар өз ойларын нақты, жүйелі әрі көркем түрде жеткізуге үйренеді, сөйлеуге деген қызығушылығы артады, ал бұл олардың жалпы тілдік дамуына және болашақ оқу жетістіктеріне оң әсер етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Асеева И.И. Развитие связной речи [Текст] / И.И. Асеева. – М.: Литера, 2016. – 64с.
2. Акименко, В.М. Речевые нарушения у детей [Текст] / В.М. Акименко. – М.: метод. пособ., 2010. – 141с.
3. Арушанова, А.Г. Речь и речевое общение детей 3-7 лет [Текст] / А.Г. Арушанова. – М.: Мозаика-Синтез, 2014. – 128с.
4. Генинг, М.Г., Герман, Н.А. Обучение дошкольников правильной речи [Текст] / М.Г. Генинг, Н.А. Герман. – М.: учеб.для студ.,2011.– 216 с.
5. Глухов, В.П. Исследование особенностей связной речи старших дошкольников с задержкой психического развития и общим недоразвитием речи [Текст] / В.П. Глухов // Логопедия. – 2015. – Т.2. – № 3. С.13-24.